

Astronomiska summor har lagts på uppbyggnadsarbetet i Afghanistan sedan 2001. Men de mörka rubrikerna verkar snarast bli fler i antal. Om de framsteg som gjorts skrivs det lite, nästan ingenting. Svenska Afghanistankommitténs vice styrelseordförande **Börje Almqvist** har många års erfarenhet av landet. Nu har han varit där igen...

10 år av utveckling

Efter en första dagstur ute på landsbygden år 2003 sammantfattade en ung afghansk kvinnlig SAK-kollega situationen för mig. Hon hade levt nästan hela sitt liv i exil men nyligen återvänt till sitt hemland.

– Här finns ju ingenting. Det är chockerande. Jag hade aldrig någonsin kunnat föreställa mig att återfinna mitt hemland i det här tillståndet. Det kommer att ta minst tjugo år innan Afghanistan är en fungerande stat.

Hon förstod vidden av utmaningarna

Text & bild | Börje Almqvist

Börje är vice ordförande i SAKs styrelse och arbetade tidigare för SAK i Afghanistan.

landet stod inför när biståndsorganisationerna tillsammans med den nybildade afghanska staten skulle bygga upp Afghanistan från grunden. Nästan tio år senare,

är frågan. Var hon optimistisk. Bara 20 år?

Folks förväntningar var väldigt stora liksom löftena om en bättre framtid för det afghanska folket, men varken förväntningarna eller löftena var realistiska.

Vad är då resultatet av tio års utveckling och bistånd? Både väldigt mycket och väldigt lite.

Fortfarande lever nästan hälften av befolkningen i extrem fattigdom med en medelinkomst på under 70 kronor i månaden. En tredjedel beräknas vara arbetslös eller undersysselsatt.

Samtidigt är framstegen imponerande inom utbildning, hälsa och infrastruktur. Aldrig någonsin har det gått så många barn i skolan som idag, framför allt flickor, vilket SAK varit starkt bidragande till. Det största framsteget är nog den attitydförändring – där det före kriget inte var självklart att vare sig pojkar eller flickor skulle gå i skolan, idag ser det annorlunda ut.

Idag går över åtta miljoner barn, varav två och en halv miljon flickor, i skolan. ▶

Afghanistans första järnväg stod färdig i slutet av förra året. Fram till dess var Afghanistan en av mycket få länder utan en enda meter räls. Detta bortsett från det lilla tåg som kung Amanullah färdades i på 1920-talet och som tog honom och hans familj från kungliga palatset (nuvarande presidentpalatset) till Darulamanpalatset utanför Kabul. Tåget som var uppseendeväckande litet i storlek står idag och rostar på Kabul Nationalmuseums bakgård.

Järnvägsövergången där bilden togs är på vägen mellan Mazar-e-Sharif och Khulm (även kallat Tashkurgan som är det gamla namnet på staden) i västra Balkhprovinsen.

► 120 000 av dem (varav drygt hälften är flickor) går i SAKs skolor.

Vid talibanregimens fall gick knappt en miljon barn i skolan. Endast ett fåtal av dessa var flickor.

Trots denna framgång så står fortfarande fyra miljoner barn i skolåldern utanför skolsystemet.

Ofta är det av skäl som varken barn eller föräldrar kan rå över.

– Fattigdomen gör att många pojkar inte får gå i skolan eftersom de måste vala fåren. Annars skulle föräldrarna skicka dem till skolan, berättar läraren Enayatullah i en by i provinsen Samangan.

I STÄDERNA är gatuarbetande barn som måste arbeta istället för att gå till skolan ett vanligt inslag i gatubilden. Familjerna måste ha pengar till mat.

När det är möjligt för föräldrarna att skicka barnen till skolan kan det finnas andra hinder.

– I Dar-e Souf Payan-distriktet i Samanganprovinsen har lokalbefolkningen visat ett stort intresse för att skicka sina flickor till skolan. Vi har fått förfrågningar om att starta 100 nya byklasser för flickor, men budgeten räcker till högst fem, berättar Maryam Zhila, SAKs utbildningschef i norra Afghanistan.

I många skolor studerar eleverna utomhus under bar himmel eller i tält. Hälften av landets cirka 14 000 skolor har ingen skolbyggnad överhuvudtaget eller är i skriande behov av fler klassrum.

När jag nyligen intervjuade en flicka i en skola i storstaden Mazar-e-Sharif satt vi huttrande i den kyliga höstluften utomhus på varsin plaststol. Skolbyggnaderna räcker inte till alla. Runt om oss studerade 4 000 flickor i eftermiddagsskiftet. De flesta utomhus. Det var på en och samma gång en sorglig och uppmuntrande syn att se dessa tusentals flickor studera trots usla förutsättningar.

EN ANNAN STOR FRAMGÅNG de senaste tio åren är utbyggnaden av hälso- och sjukvården. För tio år sedan hade inte ens

var tionde person tillgång till sjukvård. Idag beräknas 60 procent av befolkningen ha någon form av sjukvård inom räckhåll.

I en landsomfattande satsning har biståndsorganisationer ansvaret att genomföra fungerande sjukvård även långt ute på landsbygden. SAK bidrar för närvarande med att förse 1,7 miljoner människor i fyra provinser med basal sjukvård.

Barn- och mödradödligheten är fortfarande skrämmande hög. För tio år sedan dog vart fjärde barn före fem års ålder. Idag ser det något ljusare ut. Över 20 000 kvinnor dör varje år i samband med sin graviditet. Det är en död kvinna var 27:e minut. Därför satsas det på att öka antalet barnmorskor ute på landsbygden. 2002 fanns det 467 barnmorskor i hela landet. Idag finns cirka 3 000 barnmorskor, men

” Min man och min svärson försörjer oss som daglönare i Kabul. De arbetar på byggen i 3-4 månader. Sen kommer de hem med pengar och saker vi behöver och stannar i ett par veckor. Sen åker de tillbaka...”

Dordana | fembarnsmor

hälsoministeriet beräknar att det behövs minst lika många till för att klara behoven.

SAK har utbildat omkring 200 barnmorskor och har ytterligare 60 barnmorskor under utbildning. Resultaten börjar synas. Mödradödligheten har börjat sjunka.

En annan starkt bidragande faktor till

att folk har fått bättre tillgång till sjukvård är stora satsningar på en utbyggnad och förbättring av vägnätet.

Nu mera kan folk också ringa till varandra. Det finns ett rikstäckande mobilnät och över sju miljoner mobilabonnemang. För tio år sedan fanns det 20 000 landbaserade telefoner i hela Afghanistan och ett litet antal satellittelefoner.

ETT STORT PROBLEM i Afghanistan är bristen på rent vatten, något endast 23 procent av befolkningen beräknas ha tillgång till.

– På somrarna får vi in många patienter med diarré men även tyfus är vanligt, berättar Ghulam Yahya, chef för en av SAKs kliniker i provinsen Samangan.

Det satsas alltså stort på sjukvården i Afghanistan. Men många sjukdomar skulle kunna förebyggas med ökad tillgång till rent vatten. Det är därför anmärkningsvärt att det är svårt att få pengar till brunnsborrning. I år fick SAKs brunnsverksamhet dra ned på det planerade brunnsbyggandet eftersom Unicef, som skulle bidra till finansieringen, i sin tur inte fick förväntade anslag.

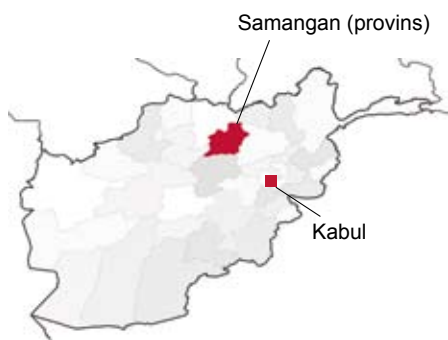
Att det för det mesta är brunnar som folk har behov av märks inom SAKs norra landsbygdsutvecklingsprojekt i Balkhprovinsen. Hittills har de flesta lokala utvecklingsråd valt att satsa på brunnar. Stick i stäv med vad de stora donatorerna i väst verkar tycka är viktigt.

Vatten är en av flera nyckelfrågor i den afghanska utvecklingsprocessen. Vart och vartannat år drabbas stora delar av landet av torka. Människor förlorar sina skördar och inkomster. De uteblivna skördarna tvingar då mängder med män och pojkar att migrera till städerna eller utomlands för att kunna försörja sina familjer.

I år är ett sådant år. Torkan har drabbat framför allt norra Afghanistans regnbevattnade jordbruk. En av de hårdast drabbade provinserna är just Samangan.

– Det finns nästan inga unga män kvar i byn. Alla har åkt till andra platser för att arbeta. De flesta till Kabul och en del till

Iran, berättar läraren Enayatullah i byn Baba Kamber i Samangan.

Det är uppenbart att han talar sanning. Under två dagars resa i området såg jag så gott som bara barn och äldre.

DET ÄR INTE BARA en stor brist på brunnar. De som finns är i många fall alldeles för grunda för att klara ett sänkt grundvattenstånd när regnen uteblir. Istället för att borra brunnar och fördjupa de som finns utifrån behoven, används stora summor biståndspengar till att hyra tankbilar som kör ut vatten till torkdrabbade byar. En lösning som kanske löser problemen där och då, men som knappast är varken hållbar eller långsiktig.

Men även normala år, när torkan inte lamslår landsbygden, driver fattigdomen många män till säsongarbete i städerna. Satsningarna på att utveckla jordbruket har varit jämförelsevis små trots att cirka 70 procent av landets befolkning beräknas försörja sig på jordbruk.

Ett par timmars bilresa upp i bergen i träffar jag Dordana och hennes dotter. Dordana är fembarnsmor och hennes och den ena dotterns man var tidigare lantarbetare. Lantarbetarlönen räckte till en början, men när familjen blev större så gick det inte längre att försörja sig som jordlös lantarbetare.

– Min man och min svärson försörjer oss idag som daglönare i Kabul. De arbetar på byggen i 3-4 månader. Sen kommer de hem med pengar och saker vi behöver och stannar i ett par veckor. Sen åker de tillbaka igen och arbetar fram till vintern. Sedan finns inget arbete att få ens i Kabul

förrän till våren, berättar Dordana.

MEN MÅNGA FATTIGA KVINNOR på landsbygden har faktiskt fått en bättre tillvaro de senaste åren. Inte bara på det ekonomiska planet. Utan rent mänskligt – något som är svårt att mäta.

Under de senaste veckorna har jag i samtal med kvinnor i norra Afghanistan fått berättat om möjligheter till egna inkomster, men även en större mänsklig frihet och större makt över sina egna liv, företeelser som måste räknas in bland framgångarna efter talibanregimens fall.

Det är framgångar som SAK och andra organisationer har bidragit till. SAKs arbete för människor med funktionsnedsättning är ett exempel. Kvinnor och män med olika funktionsnedsättningar har genom SAK fått möjlighet till egna inkomster och flickor har fått möjligheter att gå i skolan. Desutom har tusentals bykvinnor fått undervisning i basal hälsovård och hygien kombinerat med läsundervisning.

En ung kvinna som fått ett nytt liv är 22-åriga Raisa. En tjej klädd i jeans, skinnjacka och sjal. Men Raisa är inte vilken tjej som helst. Hon är polioskadad och bor i en by i Dehdadidistriktet i Balkhprovinnsen.

Tack vare yrkesutbildning och ett rän-tefritt mikrolån från SAK försörjer hon sig idag som sömmerska. Hon broderar varuprover och åker till Mazar-e-Sharif och förhandlar själv med grossister om priser och tar upp beställningar, broderar och levererar.

DET ÄR NÄR MAN MÖTER sådana här människor och när man hör SAKs Maryam Zhila berätta om bybors önskan om utbildning för sina döttrar som det känns att vi trots allt elände med krig, korruption och fattigdom faktiskt så sakteliga är på rätt väg i Afghanistan. Även om det tar tid.

Men vi får inte glömma de miljoner fattiga som ännu inte fått ta del av utvecklingen och även kämpa för att ge dem en chans att bli del av ett bättre Afghanistan. •

